

γικῶν του χαρακτήρων, οἱ ὅποιοι προδίδουν διὰ τῆς ἀναπτύξεώς των τὴν ἐπερχομένην φθοράν, ἀλλ' ἐκ τοῦ νεαροῦ σώματος καθ' ἑαυτό, τὸ ὁποῖον ὑπόσκεται διὰ τῆς ἀρρενωπῆς του ὄψεως τὴν κατάργησιν τοῦ χρόνου. Ἐὰν ὅμως ἡ μεταφορικὴ αὐτὴ ἀπαίτησις εἶναι δύσκολον νὰ ἐκπληρωθῇ ἔστω καὶ εἰς τὸν πλασματικόν της χαρακτήρα, ἐφ' ὅσον τὰ λυτρωτικὰ φάσματα χρειάζονται μόνον τὸν θαυμασμόν, χωρὶς νὰ τὸν ἰσοφαρίζουν διὰ τῆς ἀφοσιώσεώς των εἰς ἐκεῖνον ἰδίως, ὁ ὁποῖος τὸν ἀποτίει, ἡ ὀδύνη μεταφέρεται εἰς τὴν οἰκογένειαν, ἐντὸς τῆς ὁποίας τὸ ὄν, εἰς τὸ ὁποῖον ἔχει ἐπενδυθῆ τόση ἐλπίς, ὑπολογίζει τὴν πατρικὴν ὑπαρξίν.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὸ βάρος τῆς προβληματικῆς σχέσεως μετατίθεται εἰς τὴν ἐποχὴν μας ἐκ τῆς κόρης πρὸς τὸν πατέρα. Ἐνῶ ἄλλοτε ἡ ἐκτίμησις τοῦ ἡγετικοῦ προσώπου τῆς οἰκογενείας ἐδασίζετο εἰς τὰ πράγματα, ἡ κοινωνικὴ του ἐξουδετέρωσις σήμερον τὴν προκαλεῖ ὡς καθῆκον μὲ τόσον μεγαλυτέραν αὐστηρότητα, ὅσον ὀλιγώτερον τὴν δικαιολογεῖ διὰ τῆς ἠθικῆς του περιωπῆς. Ὅπου εἰς τὴν πατρικὴν αὐτὴν ἐπιβολὴν προβάλλεται ἀντίστασις, ἐπιστρατεύεται ἡ παράδοσις, διὰ νὰ τὴν κάμψῃ. Ἡ κόρη στιγματίζεται ὡς ἀνάξιον μέλος τῆς οἰκογενείας, τὸ ὁποῖον δὲν σέβεται τὴν ἠθικὴν τάξιν, ἀλλ' ἔχει ἀπλῶς καὶ μόνον ὡς σκοπὸν τὴν διασκεῦσιν καὶ τὴν ἐπίδειξιν. Ὅσον περισσότερον ἀνθίσταται, τόσον μεγαλυτέρα παρουσιάζεται ἡ ἀγνωμοσύνη δι' ὅσα τῆς παρέχουν, χωρὶς αὐτὴ νὰ αἰσθάνεται ὑποχρέωσιν. Ἐὰν ἄλλοι ζοῦν, διὰ νὰ τὴν φροντίζουν, ἐκεῖνη προσφέρεται ψυχικῶς εἰς ἀνάξια λόγου πράγματα καὶ ζῆ μὲ τὴν ἐπιθυμίαν νὰ δοθῇ ἐξ ὀλοκλήρου, μόλις εὔρη τὴν εὐκαιρίαν, εἰς τὸν πρῶτον τυχόντα. Ἡ προσπάθειά της νὰ διασπάσῃ τὸν πατρικὸν κλοιὸν διὰ τῆς ἐξωτερικῆς ἐργασίας ἢ τῆς σπουδῆς ἐρμηνεύεται ὡς ἐπιδίωξις ἐρωτικῶν σχέσεων μακρὰν τῆς οἰκογενειακῆς ἐποπτείας. Πανικόβλητοι πρὸ τοῦ κινδύνου αὐτοῦ πατέρες εἶναι δυνατόν νὰ φθάσουν μέχρις ἐγκλήματος ἢ νὰ περιπέσουν εἰς μίαν κατάθλιψιν καὶ σωματικὴν ἀσθένειαν ὡς ὑστάτην ἐπαιτεῖαν ἀγάπης ἐκ μέρους τοῦ ἀναισθήτου πλάσματος. Τὰ πράγματα βεβαίως δὲν ἔχουν πάντοτε τραγικὴν ἐκβάσιν, ἀλλ' εἴτε καθυστεροῦν τὸν γάμον τῆς κόρης εἴτε τὴν ἐμποδίζουν νὰ διαφοροποιήσῃ τὸ ἄλλο φύλον καὶ τὴν ἐξωθοῦν νὰ σχηματίσῃ ἐσφαλμένην εἰκόνα διὰ τὸν ἄνδρα εἴτε δημιουργοῦν καὶ τρέφουν μετὰ τὸν γάμον τὴν πατρικὴν ἀντιπάθειαν ἐναντίον τοῦ συνήθως μεγάλης ἡλικίας νομίμου κτήτορος τῆς ὑπάρξεως, ἡ ὁποία ἐκόστισε τόσῃν στοργήν, χωρὶς νὰ ἐκπληρώσῃ καμμίαν ὑπόσχεσιν ἐξ ὧν εἶχεν ἐνσάρκώσει, προτοῦ τεθῆ ἀναγκαστικῶς εἰς τὸ πλευρὸν ἐνὸς ξένου.

3. Πῶς ὅμως ἀντιδρᾷ εἰς τὴν κατάστασιν αὐτὴν ἐκείνη, ἡ ὁποία θὰ ἔπρεπεν ὡς ἐκ τῆς φύσεως καὶ τῆς θέσεώς

της νὰ συνδράμη ψυχῇ τε καὶ σώματι τὸν ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος ἀπεφάσισε νὰ συμπληρώσῃ διὰ τῆς ὑπάρξεώς της τὸ πρόσωπόν του; Κατὰ τὴν διάρκειαν συνταρακτικῶν δικῶν ἔρχεται ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν εἰς τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος, ὅτι ναὶ μὲν ἡ σύζυγος ἐγνώριζε τὴν ἐρωτικὴν σχέσιν τοῦ ἀνδρὸς πρὸς τὴν κόρην της, ἀλλ' ἐφοβεῖτο τὴν ἐκδίκησίν του εἴτε τὸ σκάνδαλον καὶ διὰ τοῦτο ἐσιώπησε. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐν ταῦτοις καὶ ἰδίως εἰς περιπτώσεις χωρὶς ἐγκληματικὰ ἐπακόλουθα τὸ πρόβλημα δὲν ἀνέρχεται εἰς τὴν συνείδησιν, εἴτε διότι καλύπτεται ὑπὸ τῆς ἠθικῆς του ἐπιφάσεως εἴτε διότι δὲν ὑφίσταται ψυχικὴ ἐπαφὴ μεταξὺ τῶν συζύγων. Εἰς τὴν ὑπὸ γένεσιν ἄλλωστε σημερινὴν του μορφῆς δὲν ἀπποσχόλησε τὴν πατριαρχικὴν κοινωνίαν, εἰς τὴν ὁποίαν δὲν ὑπάρχει πνευματικὴ σχέσις μεταξὺ πατρὸς καὶ κόρης καὶ ὅπου ἀποτολμᾶται ἰδιαίτερος σύνδεσμος, δὲν ἔχει μεταφυσικὴν, ἀλλὰ σεξουαλικὴν σημασίαν λόγῳ τοῦ αὐστηροῦ συνασπισμοῦ τῶν οἰκογενειῶν καὶ τοῦ κλειστοῦ γενικῶς κοινωνικοῦ ὀρίζοντος. Τί θὰ συμβῆ ἐν προκειμένῳ εἰς τὴν τεχνικὴν κοινωνίαν, θὰ ἐξαρτηθῆ ἐκ τῆς τροπῆς, τὴν ὁποίαν θὰ πάρῃ ὁ γάμος, ἐκ τῆς ἠθικῆς του διαλύσεως (ὅποτε τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας θὰ συμπεριφέρονται, ὅπως νομίζουν, χωρὶς νὰ λογοδοτοῦν μεταξὺ των) ἢ ἐκ τῆς ἐσωτερικεύσεώς του (ὅποτε ὁ σύντροφος τῆς ζωῆς δὲν θὰ εἶναι καὶ θὰ παραμένῃ ὁ κοινωνικῶς ἀπαραίτητος ἄγνωστος, ἀλλ' ἐκεῖνος, εἰς τὴν ἀφοσίωσιν τοῦ ὁποίου θὰ βασίζεται ἡ ἐκπλήρωσις τοῦ σκοποῦ τῆς προσωπικῆς ὑπάρξεως).

Μέχρι τῆς ἐποχῆς μας ἡ ἀτομικὴ ζωὴ τοῦ ἀνδρὸς ἐκάλυπτε τὰ αἰτήματά της διὰ τῆς εὐρυτέρας οἰκογενειακῆς καὶ φυλετικῆς συνοχῆς ἀνεξαρτήτως τῆς συγκεκριμένης γυναικός, ἡ ὁποία ἐκαλεῖτο ὑπὸ συλλογικὴν εὐθύνην εἰς μίαν δεδομένην στιγμὴν νὰ βελτιώσῃ τὴν κοινωνικὴν της θέσιν διὰ τῆς προσφορᾶς ἐργασίας καὶ ὑλικῶν ἀγαθῶν καὶ διὰ τῆς συμβολῆς της εἰς τὴν ἀναπαραγωγὴν τοῦ γένους, τὸ ὁποῖον ἀνελάμβανεν εἰς ἀνταπόδοσιν τὴν ὑπεράσπισίν της. Ἰδίως εἰς τόπους συνεχῶν φυλετικῶν καὶ κοινωνικῶν ἀνακατατάξεων, ὅπως ὑπῆρξεν ἡ Ἑλλάς, ἡ ἀνασφάλεια τῆς ζωῆς ἐπέβαλε πρὸ παντός ἄλλου τὴν συσπείρωσιν τῶν συνδεομένων διὰ τοῦ αἵματος μαχητικῶν δυνάμεων, γεγονόςς τὸ ὁποῖον ἐπέφερε μίαν κοινωνικὴν ὑποτίμησιν τῶν ἀπολέμων καὶ κυρίως τῶν γυναικῶν, ἐφ' ὅσον οἱ γέροντες ἐχρειάζοντο διὰ τὴν πείραν καὶ οἱ ἄρρενες ἀπόγονοι διὰ τὸν ἀγῶνα τοῦ μέλλοντος.

Ὑπὸ τοὺς ὄρους αὐτοὺς ἀνεπτύχθη ὁ θεσμὸς τῆς προικός, τῆς ὑλικῆς ἰσοφαρίσεως δηλαδὴ τοῦ κοινωνικοῦ ἐλλείμματος, τὸ ὁποῖον προέκυπτεν ἐκ τῆς ἀκαταλλήλου διὰ τὴν μάχην γυναικείας φύσεως. Ἀποτέλεσμα τοῦ γεγονότος ὑπῆρξε νὰ ἐπιφυλαχθῆ διὰ τὴν γυναῖκα τόσον εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ πατρὸς ὅσον καὶ τοῦ ἀνδρὸς της μία θέσις ὑποτελείας. Ὡς σύζυγος ἰδίως, ὅποτε δὲν ἐλάμβανετο μέριμνα διὰ τὴν σωματικὴν της ἐμφάνισιν, ἐπρεπε

νά ἐργάζεται ἀκαταπαύστως καὶ νά τεκνοποιῆ κατὰ προτίμησιν συμμάχους καὶ διαδόχους — «στύλοι γὰρ οἴκων παῖδες εἰσὶν ἄρσενες»⁶ — τοῦ προστάτου καὶ διὰ τὸν λόγον αὐτὸν κυρίου τῆς ζωῆς τῆς, χωρὶς νά σχετίζεται μαζί του κατ' ἄλλον τρόπον πλὴν τῆς ἄνευ ὄρων ὑποταγῆς. Ἐκ τῆς ἐποχῆς, κατὰ τὴν ὁποίαν «πᾶσα ἡ Ἑλλάς ἐσιδηροφόρει»,⁷ περιωρίσθη ἐντὸς τῆς οἰκίας, διὰ νά μὴ τὴν ἐγκαταλείψῃ οὔτε κατὰ τὴν Κλασσικὴν ἐποχὴν, ἐκτὸς ἐὰν ἤθελε νά παραιτηθῆ τῆς ἀνδρικής κηδεμονίας, διὰ νά ζήζη ἐλευθέριον βίον. Ἐάν ὁμως δὲν εἶχεν αὐτὴν τὴν φιλοδοξίαν, ὡφείλε νά παραδεχθῆ τὴν ὑπεροχὴν τοῦ ἀνδρός, ὁ ὁποῖος τῆς ἐπέβαλλε τὸν τρόπον ζωῆς καὶ τὴν κοινωνικὴν τῆς πράξιν. «Κατ' ἀξίαν γὰρ ὁ ἀνὴρ ἄρχει καὶ περὶ ταῦτα, ἃ δεῖ τὸν ἄνδρα, ὅσα δὲ γυναικί ἀρμόζει, ἐκείνη ἀποδίδωσιν».⁸ Εἰς τὴν Ἰωνίαν μάλιστα δὲν εἶχε τὸ δικαίωμα οὔτε νά γευματίσῃ μὲ τὸν σύζυγόν τῆς οὔτε νά τὸν ὀνομάσῃ, γεγονόςς τὸ ὁποῖον ἐδικαιολογήθη διὰ τῆς μνησικακίας ἀπέναντί του, ἐφ' ὅσον κατὰ τὴν ἀπόβασίν των εἰς τὴν ἁκτὴν τῆς Μ. Ἀσίας οἱ πρόγονοί του «τὸ μὲν γένος πᾶν τὸ ἄρσεν ἀπέκτειναν»⁹ διὰ τοῦτον δὲ τὸν φόνον αἱ γυναῖκες αὐταὶ νόμον θέμεναι σφίσι αὐτῆσι ὄρκους ἐπήλασαν καὶ παρέδοσαν τῆσι θυγατράσι μὴ κοτε ὁμοσιπῆσαι τοῖσι ἀνδράσι μηδὲ οὐνόματι βῶσαι τὸν ἐωυτῆς ἄνδρα».¹⁰

Εἰς τοὺς νομαδικοὺς λαοὺς καὶ τοὺς ἡμιεγκατεστημένους ὄρεινους κτηνοτρόφους, οἱ ὁποῖοι ἔπρεπε νά προστατεύουν νυχθημερόν τὰ ποίμνια ἐναντίον τῶν ἐκ συστήματος ἀρπάγων καὶ τῶν θηρίων, ἡ κοινωνικὴ πτώσις τῶν γυναικῶν ὑπῆρξεν ἀκόμη μεγαλύτερα, ἐφ' ὅσον ἐκτὸς τῶν διαρκῶν κινδύνων, οἱ ὁποῖοι ἀπεκρούοντο πρὸς χάριν καὶ μάλιστα ἐξ αἰτίας των ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν, δὲν ἦσαν εἰς θέσιν νά μειώσουν διὰ τῆς καλλιεργείας τοῦ ἀγροῦ τὴν ἀρνητικὴν τῶν σημασίαν διὰ τὴν μαχητικὴν κοινότητα. Μεταξὺ τῶν ἀστέγων αὐτῶν πολεμικῶν πληθυσμῶν ἐδημιουργήθη διὰ τοῦτο κυρίως ἡ ἀνάγκη νά ὑψωθῆ πάσῃ θυσίᾳ ἢ σωματικῇ των ἀξία διὰ τὴν ἀπαλλαγὴν τῆς πατρικῆς οἰκογενείας ἐκ τοῦ βάρους τῆς ὑπερασπίσεως των ἐφ' ὄρου ζωῆς. Ἡ κάλυψις ὀλοκλήρου τοῦ σώματος καὶ εἰς ὠρισμένους ποιμενικοὺς λαοὺς ἀκόμη καὶ τοῦ προσώπου των πλὴν τῶν ὀφθαλμῶν ἀπέβλεπεν εἰς αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν αὔξησιν τῆς τιμῆς των χάριν τοῦ ἀνδρός, ὁ ὁποῖος θὰ εἶχε τὸ χρέος νά διακινδυνεύσῃ τὴν ὑπαρξίν του ἔνεκα τοῦ ἐνδεοῦς, ἀλλὰ διὰ τοῦ ἀποκλειστικοῦ του χαρακτῆρος ἐπιθυμητοῦ ἀντικειμένου. Ὅτι βεβαίως ἡ κοινωνικὴ αὐτὴ ἀπομόνωσις περιέβαλε τὴν γυναῖκα δι' ἐνός εἶδους μυστηρίου, τὸ ὁποῖον ἐπέτεινε τὴν πρόκλησιν καὶ κατὰ συνέπειαν τὴν ἀνασφάλειαν τῆς ζωῆς τῆς, ὑπῆρξε τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ὅλης φροντίδος, ἡ ὁποία εἰς περιπτώσεις βιασμῶν καὶ σκανδάλων ἐπέβαλεν ὡς λύσιν τὸν ἀκόμη μεγαλύτερον κοινωνικὸν τῆς περιορισμόν.

Συνέβη ἐπίσης, ὅπου ἡ κρατικὴ ὀργάνωσις τοῦ βίου

ἐβασίσθη ἐπὶ τῆς ὑποχρέωσης τῶν κατόχων τῆς γῆς νὰ δουλεύουν χάριν ἑνὸς ἀρχικῶς πολεμικοῦ καὶ ἀργότερον θρησκευτικῶς καὶ κοινωνικῶς κατωχυρωμένου γένους, οἱ μὲν κύριοι νὰ ἐπιδίδωνται εἰς τὴν συλλογὴν τῶν ὠραιότερων γυναικῶν τοῦ ἐγχωρίου πληθυσμοῦ διὰ τῆς συναινεσεως ἢ μετὰ τὴν ἐξολόθρευσιν τῶν πατέρων ἢ ἀδελφῶν των, οἱ δὲ ὑποτελεῖς νὰ συμπεριφέρονται τούλαχιστον ἐντὸς τῆς οἰκογενείας ὡς κύριοι, διὰ νὰ θεραπεύσουν τὴν καθημερινῶς τραυματιζομένην ἀνδρικήν των ἀξιοπρέπειαν. Τὴν ἐντάσιν αὐτὴν τῶν συζυγικῶν σχέσεων διέκοπτεν εἰς ἀγόνους τόπους ὁ πολυετής ἢ ἀναλόγως τῆς ἐποχῆς τοῦ ἔτους περιοδικὸς ἐκπατρισμὸς τῶν ἀνδρῶν, γεγονόςς τὸ ὁποῖον εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα διὰ τὴν ἐγγαμον γυναικᾶ μίαν πλασματικὴν χρεῖαν, ἡ ὁποία λόγῳ τῆς ἀγριότητος τοῦ βίου καὶ τοῦ φόνου ἢ τῆς παραμονῆς τῶν συζύγων εἰς τὸν τόπον τῆς ἐργασίας ἀπετέλεσε τὸ πραγματικὸν καθεστῶς τοῦ γάμου.

4. Ὑπὸ τοὺς ὅρους αὐτοὺς ἡ ἀντίδρασις τῶν γυναικῶν ὑπῆρξεν ἐνιαία καὶ σαφῆς καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῶν πατριαρχικῶν χρόνων. Ἐφ' ὅσον ἐξεπατρίζοντο οἱ ἀνδρες, ἤτο φυσικὸν νὰ προσκολληθοῦν εἰς τὰ παιδιὰ των καὶ ἰδίως εἰς ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἦσαν ἄξια τοῦ ὀνόματος, ἀφροῦ ἢ γλῶσσα, ὁ καθρέπτης τῶν σχέσεων καὶ τῶν ἀξιῶν, ἐπαύσεν εἰς πολλοὺς πατριαρχικοὺς τόπους τῆς Ἑλλάδος νὰ ὀνομάζη «παιδιὰ» τὰ κοινωνικῶς εὐτελῆ θηλυκὰ τέκνα. Ἐφ' ὅσον οἱ σύζυγοι παρέμειναν εἰς τὴν γῆν των ὡς κτήτορες τῆς γυναικός, τὴν ὁποίαν κατῶρθωσαν νὰ αἰχμαλωτίσουν ἢ ἐδέχθησαν κατόπιν ἀνταλλαγμάτων νὰ προστατεύουν (καὶ τὴν ἀντελήφθησαν διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ὡς μέσον ἐξυπηρετήσεως ἢ ὡς θανάσιμον βάρος, ὡς ἀνάξιον πρόσωπον, ἐναντι τοῦ ὁποίου θὰ ἦτο δυνατόν νὰ συμπεριφερθοῦν, ὅπως οἱ ἄρχοντες τοῦ τόπου ἀπέναντι των), ἐκείνη κατέφυγεν εἰς τὰ ἐντελῶς ἰδικά της πλάσματα, τὰ ὁποῖα ἐχρειάζοντο τὴν φροντίδα της, διὰ νὰ τῆς προσφέρουν μέσῳ τῆς ἀνάγκης αὐτῆς τὴν μοναδικὴν εἰς τὴν ζωὴν της ἠθικὴν ἱκανοποίησιν.

Κατὰ προτίμησιν ἐναντι τῶν ἐξαιρετικῶν πλασμάτων τῆς «φύσεως», τῶν προνομιοῦχων τοῦ μέλλοντος ἀγοριῶν, τὰ ὁποῖα ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν πατέρα των ἀνταπεκρίνοντο εἰς τὴν ἀγάπην της, ἐδείξεν ἰδιαιτέραν συμπάθειαν. Ὁ προσωπικὸς της σύνδεσμος πρὸς τὰ ἐπίδοξα ὄντα ὑπῆρξε γενικῶς μία προσπάθεια ὑποχρέωσης τοῦ ἐξ ἀγκιστείας συγγενικοῦ της περιβάλλοντος νὰ τῆς ἀποτίσῃ τιμὴν διὰ τὴν συμβολὴν της εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ ἀνδρικοῦ του δυναμικοῦ. Συνήθως ὁμως ἦτο μία φυγὴ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου, ὁ ὁποῖος τὴν ἐβλεπεν ὡς ξένον σῶμα — «ὀθνεῖαν» τὴν χαρακτηρίζει ὁ Εὐριπίδης¹¹ — εἰς μίαν ἀποκλειστικῶς ἰδικὴν της πραγματικότητα, τῆς ὁποίας ἦτο τὸ κεντρικὸν πρόσωπον. Ἐπανειλημμένως ἐν τούτοις ἢ ἐπένδυσιν τῶν μητρικῶν ἐλπίδων εἰς τὸν ἰσχυρότερον

ἢ τὸν νεώτερον υἱὸν τῆς ἐξέφραζε μίαν ἐκκλησιν βοήθειας διὰ τὴν ἐξουδετέρωσιν τοῦ κυρίως ὑπευθύνου τῆς ἐξευτελιστικῆς διὰ τὸ πρόσωπόν τῆς καταστάσεως.

Ἡ ἀντίδρασις αὐτὴ ἀπέκτησεν ἐνωρὶς μυθικὴν ἐκφρασιν καὶ οὐσιαστικῶς ἐχαρακτήρισε τὴν πρώτην κοινωνικὴν σκέψιν τῆς Ἑλλάδος. Ἐὰν ἡ Γῆ ἐστράφη πρὸς τὸν μεγαλύτερον ἐκ τῶν υἱῶν τῆς, διὰ νὰ εὐνουχίσῃ τὸν ἀτεγκτον πατέρα του καὶ ἂν ὁ Κρόνος, ἀφοῦ παρέλαβεν ἐκ μέρους τῆς «ἄρπην μακρὴν καρχαρόδοντα»,¹² ἐξεπλήρωσε τὴν ἀπαίτησιν καὶ κατώρθωσε νὰ ἐκθρονίσῃ τὸν Οὐρανόν, διὰ νὰ ὑποστῇ τὴν ἴδιαν τύχην ἐκ μέρους τοῦ ἐπαναστατήσαντος Διός, ἐφ' ὅσον ὡς σύζυγος συνέχισε τὴν πατρικὴν κακίαν, διετυπώθη συμβολικῶς ἡ μητρικὴ ἀγανάκτησις, ἡ ὁποία ἐχρησιμοποίησε τὸν «ὀπλότατον»¹³ διάδοχον τῆς ἐξουσίας διὰ τὴν ἀνατροπὴν τῆς. Ὅπως ὁ «μέγας Κρόνος»¹⁴ συνεζεύχθη τὴν μητέρα του εἰς τὸ πρόσωπον τῆς Ρέας, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ ὁ Οἰδίπους «ἔχων λέκτρα καὶ γυναῖκ' ὁμόσπορον»¹⁵ ἐφόνευσεν τὸν πατέρα του Λαῖον.

Εἰς τὴν πραγματικότητα ἡ πατροκτονία τῆς μυθολογικῆς παραδόσεως δὲν συνέβη διὰ τῆς «ἀδαμαντίνης ἄρπης»¹⁶ οὔτε διὰ τοῦ «σκήπτρου»,¹⁷ ἀλλ' ἠθικῶς. Ἐνθυμούμαι τοὺς λόγους ἐνὸς θεοῦ μου: «Ἐμένα, παιδί μου, ἡ γυναῖκα μου κι' ὁ γιός τῆς μὲ ξέγραψαν, πρὶν πεθάνω». Τὸ πρᾶγμα τότε μὲ εἶχε θορυβήσει. Πῶς ἦτο δυνατόν τόση σκληρότης ἐκ μέρους τῆς θείας καὶ τοῦ ἐξαδέλφου μου; Καὶ πῶς νὰ μὴ καταπλαγῇ κανεὶς διὰ τὴν φοβερὰν αἰμομιξίαν τοῦ μύθου, τὰ τραγικὰ ἐπακόλουθα τῆς ὁποίας συνετάραζαν εἰς τὴν δραματικὴν τῶν παράστασιν τοὺς Ἀθηναίους; Εἰς τὴν στρεφομένην κατὰ τῆς πατρικῆς παρουσίας ψυχικὴν ἀλληλεξάρτησιν υἱῶν καὶ μητέρων εἶδεν ἡ συλλογικὴ αἴσθησις τοῦ λαοῦ μίαν ἐρωτικὴν σχέσιν. Σπανίως ἴσως ἡ ἐκδοχὴ αὐτὴ συνέβη πράγματι κατὰ λέξιν, παρουσιάζει ὅμως δραματικῶς μίαν συνταύτισιν προσδοκιῶν καὶ μίαν προσπάθειαν ὀλοκληρώσεως τῆς ὑπάρξεως διὰ μέσου τοῦ ἑτεροφύλου συγγενοῦς προσώπου, ὅπως ἀκριβῶς συντελεῖται εἰς ὑγιεῖς περιπτώσεις μεταξὺ ἀνδρὸς καὶ γυναικός.

Ὁ ἀναπόφευκτος αὐτὸς σύνδεσμος δὲν ἐστρέφετο ἐν τούτοις μόνον κατὰ τοῦ κυρίως ἐνόχου, ἀλλὰ κατ' ἐπέκτασιν ἐναντίον τῆς ὑπάρξεως, ἡ ὁποία διὰ τῆς ἀναγκαστικῆς τῆς παρεμβολῆς χάριν τῆς ἐπιβιώσεως τοῦ γένους ἔπρεπε νὰ τὸν διακόψῃ. Ἐναντι τῆς πεθερᾶς ἡ νύφη ἀπετέλεσεν εἰς τοὺς πατριαρχικοὺς τόπους ἓνα κυριολεκτικῶς θανάσιμον κίνδυνον. Διὰ τῶν νεανικῶν τῆς θελγίτρων, τὰ ὁποῖα ἐπρόκειτο νὰ κερδίσουν τὸν ἄνδρα τῆς, ἀνέτρεπε διὰ τὴν μητέρα του τὴν θάσιν τοῦ νοήματος τῆς ζωῆς τῆς. Ἡ στοργή, διὰ τῆς ὁποίας περιέβαλλε τὸν υἱὸν τῆς, ὁ ὁποῖος διὰ τῆς ψυχικῆς του ἐξαρτήσεως ἐκ μέρους τῆς ἐστήριζε τὴν κοινωνικὴν τῆς αὐτοπεποίθησιν, θὰ ἔμενεν αἰφνιδίως χωρὶς ἀντικείμενον. Ἡ εὐνοια τοῦ συγ-

γενεστέρου προσώπου, τὸ ὁποῖον ἐδέχετο καὶ ἀνταπέδι-
 δε τὴν ἀγάπην της, θὰ προσεφέρετο τώρα εἰς μίαν ξένην.
 Ὁ μόνος διὰ τοῦτο *modus vivendi* διὰ τὴν νέαν γυναί-
 κα ἦτο νὰ προσαρμοσθῇ ἀνεπιφυλάκτως εἰς τὴν νοοτρο-
 πίαν της, νὰ λησμονήσῃ τὴν ἰδικὴν της προσωπικότητα
 πρὸς χάριν της, νὰ συμπεριφερθῇ ἀκριδῶς ὅπως ἐκείνη
 καὶ μάλιστα μὲ τόσῃν αὐταπάρνησιν, ὡς ἐὰν εἶχεν ἐκ γε-
 νετῆς αὐτὴν τὴν τάσιν: «Ἡ νύφη ποὺ θὰ γεννηθῇ, τῆς πε-
 θερᾶς θὰ μοιάσῃ». Ἐὰν συνέβαινε νὰ διαπραχθοῦν σφάλ-
 ματα εἰς τὴν κοινήν των συμπεριφοράν, ἔφευγεν ἀποκλει-
 στικῶς καὶ μόνον ἐκείνη τὴν εὐθύνην: «Ὅλα τὰ στραβά
 καρβέλια ἢ νύφη τὰ κάνει». Τὸ γεγονὸς πάντως, ὅτι τὸ
 πνεῦμα τῆς κοινότητος διέλυε τελικῶς τὸν οἰδιπόδειον
 αὐτὸν σύνδεσμον διὰ μιᾶς γονίμου ὑπάρξεως, εἶχεν ὡς
 ἀντιστάθμισμα τὴν νομιμοποίησιν καὶ μονιμοποίησιν τῆς
 ἐγγύτητος μεταξὺ μητρὸς καὶ υἱοῦ. Σπανίως οἱ νέοι ἄν-
 δρες ὑπέστησαν τὸν ἐξευτελισμὸν νὰ προσχωρήσουν ὡς
 «σώγαμπροί» εἰς τὴν οἰκογένειαν τῆς γυναικὸς των, τὴν
 ὁποίαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἔπρεπε νὰ παραλάβουν ἐπι-
 σήμως ἢ νὰ ὑπεξαιρέσουν ἐκ τῶν γονέων της, διὰ νὰ
 παραμείνουν πλησίον τῆς οὕτως ἢ ἄλλως ἐκ τῆς ἀνάγκης
 τῶν πραγμάτων δοκιμαζομένης αὐθεντίας, ἢ ὁποία μόνον
 ὑπὲρ αὐτὸν τὸν ὄρον ἔδιδε τὴν συγκατάθεσιν της διὰ τὸν
 γάμον: «Παντρεύω τὸν γιό μου, γιὰ νὰ τὸν ἔχω γείτονα».

Παρὰ ταῦτα δὲν ἦτο δυνατόν νὰ συγκαλυφθῇ τὸ γε-
 γονός, ὅτι μὲ τὴν βιολογικὴν της ὑπεροχὴν ἢ σύζυγος
 ἐμοιράζετο μίαν συμπάθειαν, ἢ ὁποία προηγουμένως προσ-
 εφέρετο κατ' ἀποκλειστικότητα εἰς τὸ κεντρικὸν πρόσω-
 πον τῆς οἰκογενείας, ἐφ' ὅσον οἱ πατέρες ἦσαν ἀπρόσι-
 τοι λόγῳ της βιοποριστικῆς των ἀπουσίας, τοῦ πολεμικοῦ
 των συνασπισμοῦ καὶ τῆς κοινωνικῆς των ἐπάρσεως. Μό-
 νον καὶ μόνον διὰ τῆς προσωπικῆς της παρουσίας ἢ νύφη
 ἀπετέλεσεν ὡς ἐκ τούτου σκάνδαλον διὰ τὴν πεθεράν,
 διότι περιώριζε τὴν μητρικὴν της σημασίαν καὶ κατὰ συν-
 ἔπειαν ἐμείωνε τὴν ἠθικὴν της ἱκανοποίησιν καὶ σκοπι-
 μότητα. Ὅσον ὅμως σκληροτέρα ὑπῆρξεν ἡ θέσις τῶν
 γυναικῶν εἰς τὴν πατριαρχικὴν κοινωνίαν, τόσον εὐκο-
 λώτερον ὑπερενικήθη ὁ ἠθικὸς αὐτὸς κίνδυνος. Αὐτὸ ση-
 μαίνει, ὅτι ἐκεῖ, ὅπου ἡ ζωὴ παρουσίασε τὴν γυναῖκα ὡς
 ἀναγκαίαν κοινωνικὴν ἀπαξίαν, ὁ δεσμὸς τῶν μητέρων
 πρὸς τοὺς υἱοὺς των ὑπῆρξεν ἰσχυρότερος καὶ ὄχι μόνον
 δὲν διεκόπη, ἀλλ' ὑπέταξεν εἰς τὴν δύναμίν του τὴν
 νέαν γυναῖκα. Εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν π.χ. ὑπὸ τὸ κράτος τῆς
 ἀνασφαλείας ἐκ τῆς ἀρπακτικῆς διαθέσεως τῶν Τούρ-
 κων ἢ νύφη ἐδικαιολόγησε τὴν θέσιν της ὡς ὑπηρετρία
 τῆς πεθερᾶς. Πόσῃν ἐκτίμησιν ἔτρεφεν ὁ σύζυγός της
 ἀπέναντί της, παρουσιάζεται εἰς τὴν Ποντιακὴν παραλλα-
 γὴν τοῦ «Γεφυριοῦ τῆς Ἄρτας». Ἐνῶ εἰς τὸν κάμπον τοῦ
 Ἄραχθου ὁ «πρωτομάστορας», μόλις ἐπληροφορήθη, ὅτι
 ἔπρεπε νὰ θυσιάσῃ τὴν γυναῖκα του διὰ τὴν στερέωσιν
 τοῦ ἔργου, «τοῦ θανάτου πέφτει» καὶ προσπαθεῖ νὰ καθυ-

στερήση, ὅσον εἶναι δυνατόν, τὴν τραγικὴν θυσίαν — «ἀργὰ ντυθῆ, ἀργ' ἀλλαχτῆ, ἀργὰ νὰ πάη στοὺ γιόμα» — εἰς τὸ τραγούδι τοῦ Πόντου «Τῆ Τρίκας τὸ γεφύρ'» τῆς παραγγέλλει νὰ διασθῆ καὶ μάλιστα νὰ λουσθῆ καὶ νὰ διασκεδάσῃ προηγουμένως, διὰ νὰ μὴ συνειδητοποιήσῃ τὸν κίνδυνον καὶ δυσκολεύσῃ μὲ τὸν φόβον τῆς τὸ σχέδιόν του:

«Σάβθαν νὰ πάη σὸ λουτρόν, τὴν Κερεκὴν σὸν γάμον καὶ τὴν Δευτέραν τὸ πουρνὸν ἀδᾶ νὰ εὐρισκᾶται»

Καὶ ἂν εἰς τὸ ἠπειρωτικὸν ἄσμα τῆς ὑποδεικνύεται μὲ πλάγιον τρόπον τὸ ὕψιστον χρέος:

«Τὸ δαχτυλίδι μῶπεσε μεσ' στὴ μεσιὰ καμάρα καὶ ποιὸς νὰ μπῆ καὶ ποιὸς νὰ βγῆ τὸ δαχτυλίδι νάβρη»—,

εἰς τὸν Πόντον ἡ διαταγὴ συνδέεται ἀμέσως πρὸς τὴν ἀνδρικήν ὑπόθεσιν:

«Ἄκεῖ σὸ μαῦρον ποταμὸν ἐρροῦζεν τὸ σκεπάρι μ'»

Ὁ ἀνυπόμονος ὅμως τεχνίτης δὲν ἀρκεῖται μόνον εἰς τὴν ἀπερίφραστον ὑπόδειξιν τῆς ἀπαιτουμένης πράξεως, ἀλλ' ἀποκαλύπτει τὴν τελευταίαν στιγμὴν ὅλην τὴν στυγνότητα τῆς συζυγικῆς του νοοτροπίας: Μόνον τότε θὰ ἐκτιμήσῃ τὴν γυναῖκα του, ὅταν ἐκείνη καὶ μάλιστα μὲ τὴν θέλησίν της προτιμήσῃ πρὸς χάριν τοῦ τὸν θάνατον:

«Κόρ' ἂν θουτᾶς καὶ παίρτς ἀτό, εἶσαι τ' ἐμὸν ἢ κάλη»

Καὶ ἡ Ἀρχαιότης εἶχε συμβολίσῃ τὴν ἀναγκαστικὴν αὐτοθυσίαν τῆς γυναικὸς χάριν τοῦ ἀνδρός της, χωρὶς νὰ θέσῃ αὐτὸ τὸ αἶτημα εἰς τὴν μητέρα του, παρ' ὅτι ἐκείνη λόγῳ τῆς ἡλικίας της εὐρίσκετο πλησίον τοῦ τάφου. Ἡ Ἄλκηστις ἔπρεπε νὰ ἐγκαταλείψῃ ἐκουσίως τὴν ζωὴν, χωρὶς νὰ δοκιμασθῆ καν ἠθικῶς «ἡ τεκεῖν φάσκουσα καὶ κεκλημένη μήτηρ».¹⁸

Τὰ δραματικὰ γεγονότα τοῦ ἀρχαίου καὶ τοῦ μεταγενεστέρου μύθου εἰκονογραφοῦν τὴν ἀντίθεσιν τῆς ὑπάρξεως μεταξὺ τῆς γυναικὸς καὶ τοῦ ἀνδρός, ὁ ὁποῖος τελικῶς ζῆ, ἐφ' ὅσον ἡ σύζυγός του δέχεται νὰ ζήσῃ βίον ἀβίωτον, ἐφ' ὅσον ὑφίσταται δηλαδὴ ἐξ αἰτίας του μίαν ἐσωτερικὴν ἐκμηδένισιν. Ὅπου ἡ τραγικὴ αὐτὴ θυσία δὲν συνετελέσθη χάριν ἐκείνου, ὁ ὁποῖος τὴν ἐπέβαλε διὰ τῆς ζωῆς καὶ διὰ τὴν ζωὴν του, τὴν διέξοδον τῆς σωτηρίας ἀπετέλεσαν τὰ παιδιὰ του. Ὑπῆρξαν θεθαίως περιπτώσεις, ὅπου ἡ γυναικεία στάσις δὲν περιωρίσθη ἐνώπιον τῆς καταπιέσεως εἰς τὸν ψυχικὸν μαρασμὸν, ἀλλ' ἐφθασε μέχρι τοῦ φόνου τῶν ἀπογόνων τοῦ ὑπαίτιου πρὸ τῆς αὐτοκτονίας τοῦ θύματος μετὰ τὴν ἐκδίκησιν. Τὸ πολλαπλοῦν αὐτὸ ἐγκλημα δὲν συμβαίνει πάντο-

τε διὰ τοῦ ξίφους, ὅπως εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς Μηδεΐας, ἔχει ὅμως οὐσιαστικῶς τὴν ἰδίαν σημασίαν διὰ τὸν ἠθικὸν αὐτουργόν, ἐφ' ὅσον τὸν ἀποστερεῖ ψυχικῶς τῆς ὑπάρξεως, ἢ ὁποῖα ζῆ, διὰ νὰ τὸν ἀρνηῖται εἰς τὸν τρόπον τῆς συμπεριφορᾶς τοῦ ἀπέναντί της καὶ διὰ νὰ ἐμβολιάζη τὴν ἀρνησιν αὐτὴν εἰς τὰ παιδιὰ του. Ἐκεῖνος βεβαίως ἐξακουλουθεῖ νὰ μένη προσπλωμένος εἰς τὴν μητέρα του καὶ νὰ ἐξωθῆ τὴν γυναῖκα του εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τόσον στενῶν δεσμῶν πρὸς τοὺς διαδόχους τῆς θέσεώς του, ὥστε ὁ δεύτερος, ψυχικὸς αὐτὴν τὴν φορὰν ὀμφάλιος λῶρος νὰ μὴ διακοπῆ καὶ μετὰ τὴν ἐξουσιοδότησιν των νὰ ἰδρῦσουν ἰδικὴν των οἰκογένειαν. Ἐὰν ὁ σύνδεσμος αὐτὸς ἔχη μεγαλυτέραν ἔντασιν ἐναντι τοῦ πρωτοτόκου, διὰ νὰ περιβάλῃ, ἐφ' ὅσον ἐκεῖνος δὲν φανῆ ἀντάξιος τῆς προσδοκίας, ὅπως ἄλλοτε ὁ Κρόνος, τὸν ἀμέσως ἐπόμενον, μέχρις ὅτου ἀποτεθῆ καὶ ἡ τελευταία ἐλπίς εἰς τὸν νεώτερον ἐκδικητὴν, τὸ ὑπὸ γενεσιν πατρικὸν πρόβλημα θὰ εἶναι τόσον ὀξύτερον, ὅσον ἰσχυρότερον θὰ ἔχη δεθῆ ὁ οἰκογενειάρχης τοῦ μέλλοντος πρὸς τὴν μητέρα του.

Ἡ παρασυζυγικὴ ὅμως αὐτὴ ψυχικὴ σχέσις δὲν θὰ προκαλέσῃ μόνον τὴν δυστυχίαν τῆς νέας γυναικός, ἢ ὁποῖα παρὰ τὴν προσπάθειάν της δὲν θὰ κερδίσῃ τὸν ἄνδρα της κατὰ βάθος, ἀλλὰ — διὰ τῆς ἀντιδικίας ἢ ἀπλῶς τῆς ἀποξενώσεως, τὴν ὁποῖαν θὰ ἐπιφέρῃ μεταξὺ τῶν συζύγων — θὰ προσδιορίσῃ καὶ τὸ ἦθος τῶν νέων ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι δὲν θὰ γνωρίσουν τὸν κόσμον ἐντὸς ἐνὸς περιβάλλοντος ἀμοιβαίας κατανοήσεως καὶ συμπαθείας, ὥστε νὰ συμπεριφερθοῦν ἀργότερον ἀναλόγως καὶ δὲν θὰ ἐκτιμήσουν ταυτοχρόνως τὴν πατρικὴν στάσιν, ἐφ' ὅσον θὰ τὴν ἐκλάβουν ἀπέναντι τοῦ πλησιεστέρου πρὸς τὴν ὑπαρξίν των προσώπου ὡς τυραννίαν. Ἡ ἔλλειψις ἀγάπης μεταξὺ τῶν γονέων θὰ δημιουργήσῃ διὰ τοῦτο ἐγωϊστικὰ ὄντα, τὰ ὁποῖα θὰ ἔχουν μάθη νὰ ἐκμεταλλεύωνται τὴν ἀδυναμίαν τῶν συνανθρώπων διὰ τῆς αὐθαιρεσίας ἢ τῆς ὑποκριτικῆς ἀνοχῆς. Ἐὰν ἀπὸ τῆς ἄλλης πλευρᾶς εἰς τὴν ψυχὴν των ἔχη ἐπικρατήσῃ ἐναντίον τῆς πατρικῆς αὐθεντίας ἢ μητρικῆ ἐξυπηρετικότης ἀνεξαρτήτως ἠθικῶν ἀπαιτήσεων, τὰ πρόσωπα καὶ τὰ πράγματα δὲν θὰ κρίνονται εἰς τὸ μέλλον ἀναλόγως τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς γενικῆς σκοπιμότητος, ἀλλ' ἐπὶ τῇ βάσει τῆς δυνατοτήτος των νὰ ἱκανοποιήσουν τὴν ἀνάγκην καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς στιγμῆς, χωρὶς νὰ συνδέουν τὴν προσφορὰν πρὸς μίαν ἐσωτερικὴν ὑποχρέωσιν.

5. Εἰς μίαν βεβαίως πατριαρχικὴν κοινωνίαν τὸ ἦθος διδάσκεται βασικῶς ἐντὸς τοῦ εὐρυτέρου κοινωνικοῦ περιβάλλοντος. Ἡ παράδοσις καὶ ἡ κοινότης ἀναλαμβάνουν νὰ διευθετοῦν τὰ προβλήματα τῆς οἰκογενείας, νὰ κατανικοῦν τὸν ἐγωϊσμόν, νὰ ἐπιβάλλουν τὴν ἀλληλεγγύην, νὰ ὀρίζουν τὴν τιμὴν τῶν προσώπων καὶ τὸν σεβασμόν

Σπ. Κυριαζοπούλου, Ἐνώπιον τῆς Τεχνικῆς

τῶν γενικῶν συνθηκῶν. Εἰς τὴν ἐποχὴν μας τὰ πράγματα ἔχουν οὐσιαστικῶς ἀντιστραφῆ καὶ ἡ εὐθύνη διὰ τὴν ἀρετὴν ἐναπόκειται εἰς τὴν οἰκογένειαν. Ἐὰν ὁ ἐξωτερικὸς κόσμος ἐλέγχεται σήμερον ὑπὸ τοῦ νομίμου ψεύδους καὶ τῆς ἀντικοινωνικῆς διαγωγῆς, ἀρκεῖ νὰ μὴ θίγωνται οἱ ὄροι διὰ τὴν ἀτομικὴν εὐημερίαν καὶ ἂν ταυτοχρόνως ἢ κατάργησις τῶν ἀπαγορεύσεων τῆς παρερχομένης ἐποχῆς δὲν συνοδεύεται ὑπὸ νέων κανόνων ἠθικῆς συμπεριφορᾶς, ἐνῶ διὰ τῆς καταρρίψεως τῶν παλαιῶν συμβάσεων παρέχεται ἡ ἐντύπωσις, ὅτι ὁ κόσμος ἀποτελεῖ μίαν ἀρέναν, διὰ νὰ μάχωνται ὅλοι ἐναντίον ὅλων χάριν μιᾶς ἀποκλειστικῆς προσωπικῆς ἐπιτυχίας καὶ ὄχι, ὅπως ἄλλοτε, ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς ἢ τῆς θρησκευτικῆς ἐπιβιώσεως, τὸ πρόβλημα τῆς ἀνθρωπιστικῆς στάσεως τοῦ ἀνθρώπου ἐναντι τοῦ ἀνθρώπου δὲν λύεται, ἀλλ' ὁ ξύνεται εἰς τὸν δημόσιον χῶρον. Ἐὰν ὁμως ἡ συγκαταβατικότης ἀπὸ τῆς μιᾶς καὶ ἡ δικαιοσύνη ἀπὸ τῆς ἄλλης πλευρᾶς πρέπει νὰ διακρίνουν τὸν ἀνθρώπον εἰς τὴν σχέσιν τοῦ πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, δὲν ὑπάρχει ἄλλο ἴδρυμα διὰ τὴν διδασκαλίαν καὶ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἀνθρωπίνων αὐτῶν ἀρετῶν πλὴν τῆς οἰκογενείας.

Ἡ συζυγικὴ διὰ τοῦτο σχέσις τοῦ ἀνδρὸς πρὸς τὴν γυναῖκα ἔχει σήμερον περισσότερο κάθε ἄλλης φορᾶς παιδαγωγικὸν χαρακτῆρα. Αὐτὸ σημαίνει, ὅτι διὰ πρώτην φορὰν ἀνατίθεται πρὸ πάντων εἰς τὸν δεσμόν τῶν δύο φύλων ἡ θεμελίωσις τῆς ἠθικῆς προσωπικότητος τοῦ ἀνθρώπου. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν πρέπει νὰ διακρίνη κυρίως τοὺς δύο παιδαγωγοὺς τοῦ ἀνθρωπισμοῦ ἢ ἀλληλεκτίμησις καὶ ἡ συμπάρασταισις εἰς τὰ συνεχῶς πνευματικώτερα καὶ τοὺς δύο συντρόφους ἐξ ἴσου ἐνδιαφέροντα προβλήματα τῆς ζωῆς. Ἡ αὐταρχικότης καὶ ἡ προσήλωσις τοῦ ἀνδρὸς εἰς τὴν μητέρα του εἰς βάρος τῆς μητρὸς τῶν παιδιῶν του, ἡ ὁποία διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ προσωπικοῦ της κινδύνου θὰ συνωμοτήσῃ ἐναντίον του, δὲν θὰ διέλυσεν μόνον ψυχικῶς τὸν συζυγικὸν δεσμόν, ἀλλὰ θὰ κατέστρεφε καὶ τὴν ἠθικὴν βάσιν τῶν ἐτοιμαζομένων διὰ τὸν κοινωνικῶς πολὺ δυσκολώτερον ἄλλων ἐποχῶν ὑπεύθυνον βίον.

Τὸ πρόβλημα ἐν τούτοις ἐγκαταλείπει σήμερον τὴν ἐπικαιρότητα διὰ τῆς νομικῆς ἀσφαλείας καὶ τῆς ἐνεκα τῶν κρατικῶν συνασπισμῶν διαρκεστέρας καὶ ἰσως ἀργότερον συνεχοῦς εἰρήνης, διὰ τῆς ὁποίας ἀπαλλάσσονται καὶ πιθανῶς θὰ ἐλευθερωθοῦν ἐντελῶς εἰς τὸ μέλλον οἱ ἄνδρες ἐκ τῶν ἀδιακόπων ὑπὲρ βωμῶν καὶ ἐστιῶν πολεμικῶν των καθηκόντων, τῆς κυρίας προϋποθέσεως, εἰς τὴν ὁποίαν ὠφείλετο ἡ προνομιακὴ των θέσις εἰς τὴν κοινωνίαν. Ἡ ἀντικατάστασις αὕτη τῆς μαχητικῆς των ἀρετῆς ὑπὸ τοῦ νόμου καὶ τῆς ἐθνικῆς ἀσφαλείας καὶ κατὰ συνέπειαν ἡ ἀναγκαστικὴ πτώσις τῆς περιωπῆς των ὡς ὑπερασπιστῶν τῆς οἰκογενείας δὲν συνοδεύεται ὁ-

μως ὑπὸ μιᾶς ἀντιστοίχου κοινωνικῆς συμβολῆς ἢ ἐπαγγελματικῆς ἐκτιμήσεως, ἀλλ' ἀντιθέτως ὑπὸ μιᾶς προοδευτικῆς ἀποδεσμεύσεως ἐκ τῆς εὐθύνης διὰ τὰ συλλογικὰ γεγονότα καὶ παραλλήλως ὑπὸ μιᾶς μειώσεως τῆς σημασίας των εἰς τὴν ἐργασίαν, ἡ ὁποία λόγῳ τοῦ καταμερισμοῦ καὶ τῆς μηχανικῆς τῆς διαρθρώσεως εἶναι δυνατόν νὰ συντελεῖται ὑπὸ τοῦ οἴουδῆποτε. Ἐὰν εἰς τὴν δημιουργουμένην αὐτὴν νέαν κατάστασιν προστεθῆ καὶ ἡ ἀπαλλαγὴ τῶν ἀνδρῶν ἐκ τῶν ἀπαιτούντων ἄλλοτε τὴν σωματικὴν των δύναμιν οἰκιακῶν ἔργων, ἡ ἀβεβαιότης, τὴν ὁποίαν αἰσθάνονται διὰ τὴν ἐπαγγελματικὴν των θέσιν, ἡ διαρκὴς αὔξησις τῶν ἀπαιτήσεων τῆς ζωῆς εἰς συνεχῆ δυσαναλογία πρὸς τὴν οἰκονομικὴν των εὐχέρειαν, ἡ ἐξασθένεισις τῶν ἰδεολογικῶν ἐνθουσιασμῶν καὶ ἡ μεσίτευσις τῆς ἐμπειρίας, τὴν ὁποίαν διαθέτουν, χωρὶς νὰ ὑπερνικοῦν προσωπικῶς τὴν φυσικὴν καὶ τὴν πνευματικὴν ἀντίστασιν (εἰς τρόπον ὥστε νὰ γνωρίζουν καὶ νὰ θέλουν, ὅ,τι προσφέρεται ἢ ἐπιβάλλεται γενικῶς) — θὰ φανοῦν οἱ κυριώτεροι λόγοι τῆς κρίσεως, τὴν ὁποίαν ὑφίστανται σήμερον εἰς τὴν ἀνδρικήν των ὑπόστασιν.

Εἶναι κατὰ συνέπειαν φυσικὸν εἰς μίαν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον μεταβαλλομένην κοινωνίαν, ἡ ὁποία φαίνεται, ὅτι ἐξαρτᾶ τὴν ἐπιτυχίαν εἰς τὴν ζωὴν ἐκ τῆς ἐκμεταλλεύσεως εὐκαιριῶν καὶ καταστάσεων, νὰ ἐπενδύουν οἱ πατέρες τὴν ἀπαίτησιν τῆς ἐνεκα τῶν δυσμενεστέρων ὄρων, ὑπὸ τοὺς ὁποίους διέβησαν τὴν νεανικὴν των ἡλικίαν, ἐμποδιζομένης κοινωνικῆς των προβολῆς εἰς τὰ παιδιὰ των, διὰ τῆς οἰκονομικῆς ἰδίως ἀνόδου τῶν ὁποίων ἐλπίζουν, ὅτι θὰ ἰσοσταθμίσουν τὴν ἀπώλειαν τῆς προσωπικῆς των ἀξίας. Ἀντὶ λοιπὸν νὰ διδάξουν τὴν ἀρετὴν διὰ τῆς ἀναπτύξεως εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ παιδιοῦ μιᾶς πειθαρχίας ἐναντίον τῶν ἀλογίστων ὀρέξεων, οὕτως ὥστε νὰ εἶναι εἰς θέσιν ἀργότερον νὰ βαδίσῃ με συνέπειαν καὶ χωρὶς νὰ κάμπτεται πρὸ τῶν ἀντιζοοτήτων τὴν ὁδὸν τῆς ζωῆς, ἐπιδίδονται συστηματικῶς αὐτοὶ κυρίως εἰς τὴν ἱκανοποίησιν τῶν ἐπιθυμιῶν του, ὅποτεδῆποτε καὶ ὅπωςδῆποτε καὶ ἂν ἐκφράζωνται καὶ μάλιστα εἰς τὴν πρόκλησιν ἀναγκῶν καὶ ἀπαιτήσεων ἐκ μέρους του ἀπλῶς καὶ μόνον διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν των.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐπιχειρεῖται διὰ τῆς πατρικῆς στοργῆς μία συνεχὴς ἐπένδυσις κόπου καὶ φροντίδων εἰς τὸν ἀνώριμον ἄνθρωπον μετὰ τὴν ἐλπίδα, ὅτι διὰ τῆς ἀξίας καὶ τῆς εὐγνωμοσύνης του θὰ ἰσοφαρίσῃ καὶ θὰ ὑπερθεματίσῃ τὴν προσδοκίαν. Ἡ παιδικὴ τάσις πρὸς ὑπεκφυγὴν ἐνώπιον τῶν δυσχερειῶν εὐρίσκει διὰ τοῦτο πρόθυμον ἀντικαταστάτην τὸν πατέρα, ὁ ὁποῖος φοβεῖται μήπως στενοχωρήσῃ τὸ πλάσμα, ἐκ τοῦ ὁποίου περιμένει τὸ πλήρωμα τῆς ζωῆς του. Εἰς τὴν ἀδυναμίαν αὐτὴν συντείνει καὶ τὸ γεγονός, ὅτι ὁ ἀγροτικὸς καὶ κτηνοτροφικὸς πληθυσμὸς ἐγκαταλείπει τὴν ὑπαιθρον, διὰ νὰ μεταβῆ τὸ ταχύτερον εἰς τὴν πόλιν ἢ τὴν ξένην χώραν

καὶ διὰ τῆς περιπετείας αὐτῆς καὶ τῶν συνεχῶν στερήσεων νὰ προσαρμοσθῇ ἐπὶ τέλους εἰς τὴν θαυματομένην ἐκ τῆν ἔξω βιομηχανικὴν κοινωνίαν, τὰ προϊόντα τῆς ὁποίας δὲν κατασκευάζονται ὑπὸ τῶν κτητόρων, ἀλλ' ἀποκτῶνται πανέτοιμα διὰ τῆς οἰκονομικῆς τῶν ἀντισταθμίσεως. Ἡ νέα κατάστασις δημιουργεῖ λοιπὸν εἰς τὴν ψυχὴν, ὅσων ἐστερήθησαν τὰ πάντα, μέχρις ὅτου ἐνσωματωθῶν εἰς τὴν νομισματικὴν οἰκονομίαν, τὴν ἀνάγκην νὰ προσφέρουν εἰς τὰ παιδιὰ τῶν, ὅ,τι ἐπεθύμησαν ἐκεῖνοι κατὰ τὴν νεανικὴν τῶν ἡλικίαν καὶ εἰ δυνατόν νὰ τὰ προφυλάξουν ἐξ ὅλων ἀνεξαιρέτως τῶν δυσκολιῶν τῆς ζωῆς εἰς τὴν προσπάθειαν νὰ ἐξαλείψουν τὴν ὀδυνηρὰν τῆς ἀνάμνησιν.

Ἐὰν ἀπὸ τῆς ἄλλης πλευρᾶς τὰ ἐπιθυμητὰ πράγματα προσφέρωνται σήμερον, χωρὶς νὰ ὑποκρεῶνουν προηγουμένως τὸν κάτοχόν των νὰ τὰ κατασκευάσῃ, τὰ παιδιὰ τῆς ἐποχῆς περιβάλλοντα ὑπὸ συνεχῶς, ἀλλ' αἰφνιδίως πάντοτε πολλαπλασιαζομένων ἀντικειμένων, διὰ τὰ ὁποῖα δὲν ἐκοπίασαν. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐθίζονται πρῶτον νὰ ἐκλαμβάνουν τὸν πατέρα ὡς προσωπικόν των ὑπηρετήν, δεύτερον νὰ ἔχουν, ὅ,τι χρειάζονται καὶ ἀπαιτοῦν, χωρὶς νὰ συμβάλλουν εἰς τὴν ἀπόκτησίν του καὶ τρίτον νὰ ζοῦν, χωρὶς νὰ ὑπερνικοῦν ἐμπόδια οὔτε εἰς τὸν ἐξωτερικόν οὔτε εἰς τὸν ἐσωτερικόν κόσμον, μὲ ἀποτελέσμα νὰ γίνωνται ἀπαιτητικά καὶ ἀνεύθυνα καὶ κυρίως νὰ μὴ γνωρίζουν τὰ ὅριά των, ἀλλὰ νὰ ὑποθέτουν, ὅτι τὰ πάντα καὶ οἱ πάντες ἔχουν τὴν ὑποχρέωσιν νὰ τὰ ἐξυπηρετοῦν. Εἰς τοῦτο συμβάλλει καὶ τὸ γεγονός, ὅτι ἀποτελοῦν ἐντὸς τῶν τεχνικῶς ἀδιαφοροποιήτων κοινωνιῶν τὴν προθήκην τῆς οἰκογενείας καὶ διὰ τῆς ἐμφανίσεώς των καὶ τῶν πραγμάτων, τὰ ὁποῖα διαθέτουν, ὀφείλουν νὰ παρουσιάσουν τὴν ὑποτιθεμένην οἰκογενειακὴν των ὑπεροχὴν ἐναντι τῶν γειτόνων ὡς πατρικὴν ἐπιτυχίαν εἰς τὴν ζωὴν.

Διὰ τῆς κοινωνικῆς ὑπεροψίας, τὴν ὁποῖαν ἀποκτοῦν τὰ σημερινὰ παιδιὰ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἀναπτύσσονται ὑπὸ μίαν συνεχῆ ἐπιδοκιμασίαν τῶν προσπαθειῶν των, ἢ ὁποῖα φθάνει μέχρι τοῦ σημείου νὰ πιστεύουν, ὅτι ἐνώπιον τῆς ἐξαιρετικῆς των ὑπάρξεως ὀφείλει φόρον τιμῆς ὀλόκληρος ὁ κόσμος. "Ὅτι βεβαίως ἢ ἔλλειψις αὐτῆ τῆς αὐτογνωσίας καὶ ἰδίως τῶν ἀντιστάσεων τῆς ζωῆς θὰ ὀδηγήσῃ ἐνώπιον τῆς πρώτης δυσκολίας, τὴν ὁποῖαν θὰ πρέπει νὰ ὑποστῇ τὸ ἐξαιρετικὸν ὄν αὐτοπροσώπως, εἰς ἓνα ἐσωτερικόν τραυματισμὸν καὶ μίαν δι' ὅλων τῶν μέσων—ἀντικειμενικῶν καὶ ὑποκειμενικῶν—φυγὴν πρὸ τῶν πραγματικῶν συνθηκῶν, εἰς τὴν ἀντικοινωνικὴν διαγωγὴν, ἐφ' ὅσον οἱ ἄσχετοι τῆς οἰκογενείας δὲν θὰ εἶναι διατεθειμένοι νὰ ὑποκύπτουν εἰς τὴν ἀξίωσίν του ἢ τὴν ὑποκατάστασιν τῶν δεδομένων τῆς ὑπάρξεως διὰ τῆς ὄνειρικῆς φαντασίας μέσῳ χημικῶν οὐσιῶν, τὸ γεγονός αὐτὸ παρουσιάζεται κατὰ δραματικὸν τρόπον εἰς τὴν Ἄμερικὴν, μίαν

χώραν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐζήτησαν καὶ κατέκτησαν τὴν οἰκονομικὴν τῶν τύχην οἱ ἀπόκληροι τῆς Εὐρώπης.

6. Εἰς τὴν πατρικὴν αὐτὴν ἀδυναμίαν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ θέσῃ ὄρια, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἤδη συμβαίνει ἐντὸς τῶν τεχνολογικῶς ἀνεπτυγμένων κοινωνιῶν, ἡ συμπεριφορὰ τοῦ προσώπου, τὸ ὁποῖον αὐτὴν τὴν στιγμὴν διὰ τῆς εἰσόδου τοῦ εἰς τὸν κόσμον τοῦ πνεύματος, τῆς οἰκονομικῆς τοῦ ἀξιοποιήσεως καὶ κατοχυρώσεως, τῆς μητρικῆς τοῦ ἀποστολῆς καὶ τῆς μεταφυσικῆς σημασίας, τὴν ὁποίαν ἀποκτᾷ διὰ τὸν κοινωνικῶς ἐξευτελιζόμενον ἄνδρα, κερδίζει μίαν εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ἀπαραδειγμάτιστον ψυχικὴν ἀσφάλειαν καὶ αὐτοπεποίθησιν. Ἐὰν ἄλλοτε οἱ πατέρες ἦσαν τὰ φόβητρα τῆς οἰκογενειακῆς ἀγωγῆς, τώρα ὁ ρόλος τῆς αὐστηρότητος ἀνατίθεται εἰς τὴν μητέρα. Εἰς τὸ λυκόφως θεβαίως τῆς πατριαρχίας, ὅπου ἡ κοινωνικὴ θέσις τοῦ ἀνδρός δὲν ἔχει ἀκόμη ἀνατραπῆ οὔτε εἶναι δυνατόν ἀκόμη νὰ γίνῃ λόγος περὶ ψυχικῆς ἐπαφῆς μεταξὺ τῶν συζύγων, ἡ μητρικὴ φροντίς ἐκμεταλλεύεται τὴν ἀρχομένην νομισματικὴν ἀνεσιν καὶ παρουσιάζει ἀφαντάστους ἄλλοτε τρόπους ὑλικῆς ἐκφράσεως. Τὸ τεράστιον μέχρι στιγμῆς πρόβλημα τῆς τροφῆς τῶν παιδιῶν ἀπορροφᾷ πρὸς τὸ παρὸν ὅλην σχεδὸν τὴν δύναμιν τῆς στοργῆς, πρᾶγμα φυσικὸν θεβαίως διὰ τοὺς ἀναλφαβήτους ἢ ὅπου ἡ ἀξία καὶ τὰ ζητήματα τῆς ἐκπαιδεύσεως θεωροῦνται ὡς μέσα βιοπορισμοῦ. Εἶναι δυνατόν διὰ τοῦτο νὰ συναντήσῃ κανεὶς εἰς τοὺς τόπους αὐτοὺς τὴν μητέρα νὰ τρέχῃ μὲ τὸ φαγητὸν εἰς τὸ χέρι, διὰ νὰ ταῖσῃ τὸν ποδηλάτη φορέα τοῦ νοήματος τῆς ὑπάρξεώς της, ὡς ἐὰν ἡ εὐτραφία τοῦ ἀπετέλει τὸν μοναδικὸν της σκοπὸν καὶ ταυτοχρόνως τὸν τρόπον τῆς ἐπιδείξεως τοῦ οἰκογενειακοῦ της ὕψους, ἐφ' ὅσον ἄλλοτε οἱ ἄρχοντες μόνον ἦσαν εἰς θέσιν νὰ πακύνουν. Συμβαίνει ἐπίσης οἱ ἄνδρες τῶν βιομηχανικῶς ἀναπτυσσομένων χωρῶν νὰ προσπαθοῦν τοῦλάχιστον ἐντὸς τοῦ κλίματος τῆς οἰκογενείας νὰ διατηρήσουν τὴν συντριβομένην κοινωνικὴν τῶν περιωπῆν διὰ μιᾶς δεσποτικῆς συμπεριφορᾶς, ἡ ὁποία, ἐπειδὴ δὲν ἔχει, ὅπως ἄλλοτε, πραγματικὰ ἐρείσματα εἰς τὸν δημόσιον κῶρον, προκαλεῖ τὴν ἀντίδρασιν καὶ τὴν ἐπιδεικτικὴν στροφὴν τῶν γυναικῶν πρὸς τὰ παιδιὰ των, τὰ ὁποῖα, ἐφ' ὅσον ἀποτελοῦν καὶ τὴν ἐλπίδα τῆς πατρικῆς φιλοδοξίας, παρουσιάζονται ὡς μῆλον τῆς ἐριδος καὶ παρακολουθοῦν ἢ μᾶλλον ἐκμεταλλεύονται τὸν πλειστηριασμὸν τῆς στοργῆς τῶν ἀντιπάλων γονέων.

Ἐντὸς τῶν βιομηχανικῶν κοινωνιῶν παρουσιάζεται ὁμοίως ἤδη καὶ μία γυναικεῖα συμπεριφορὰ, ἡ ὁποία ἐκφράζεται κατὰ πρῶτον λόγον ὡς συζυγικὴ καὶ κατὰ ἀκολουθίαν ὡς μητρικὴ ἀφοσίωσις. Ἐκεῖ θεβαίως εἶναι δυνατόν ἡ ἀπορρόφησις τοῦ συζύγου εἰς τὸ ἐπάγγελμά του, ἰδίως ὅταν διὰ τοῦ οἰκονομικοῦ κέρδους νομίζῃ, ὅτι θὰ κατο-